

**O‘ZBEKISTONNING GO‘ZALLIGINI AKS ETTIRUVCHI MO‘YQALAM
USTASI.**

Shahnoza Ergasheva

Buxoro tasviriy san'at muzeyi katta ilmiy xodimi

Annotatsiya: Ushbu maqolada rus rassomi Pavel Petrovich Benkovning hayoti va ijodi yoritilgan. Uning san'atga qo'shgan hissasi, O'zbekiston tasviriy san'atini shakllantirishdagi roli va o'zbek milliy madaniyatini aks ettirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Benkovning Samarqand va Buxorodagi ijodi, shogirdlari bilan ishlashi hamda o'ziga xos uslubi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Maqola rassomning O'zbekiston madaniy merosidagi ahamiyatini ta'kidlab, uning ijodiy merosining bugungi kungacha saqlanib qolganligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Pavel Benkov, O'zbekiston san'ati, tasviriy san'at, realizm va impressionism, Samarqand rassomlari, Qozon rassomchilik maktabi, Benkov maktabi, O'zbek madaniyati, portret va landshaft, O'rta Osiyo arxitekturasini.

Pavel Benkov o'zining yorqin va unutilmas asarlari bilan mashhur bo'lgan rus rassomi va grafikidir. Uning ijodi realizmdan tortib abstraktsiyaga qadar turli janr va uslublarni qamrab oladi, bu esa uni zamonaviy san'atning eng qiziqarli vakillaridan biriga aylantiradi. Pavel Benkov o'z ijodiy faoliyati bilan O'zbekiston tasviriy san'ati rivojiga katta hissa qo'shgan rassomlardan biridir. Rassomning ijodi O'zbekistonning tarixiy shaharlari, milliy madaniyati va oddiy xalq hayotini tasvirlash orqali mamlakat san'atining xalqaro maydonda tanilishiga yordam bergan. Ushbu maqolada uning hayot yo'li, rassomchilik san'atiga qo'shgan hissasi va merosi haqida so'z yuritamiz.

1-rasm. Rassom Zinaida Kovalevskaya tomonidan chizilgan Pavel Benkov portreti

Pavel petrovich Benkov 1879-yil Rossiyaning Qozon shahrida tug'ilgan. Benkovning otasi Pyotr Benkov o'g'lining moddiy tomondan qiynalishini xohlamaydi va yoshlikdan o'g'liga hunar o'rganinishini tavsiya qiladi. Otasi ishxonasi tomonidan boshqa shaharga jo'natiladi. Benkov Qozon shahrida qoladi, u rassomchilikka bo'lgan qiziqishi tufayli ota-onasidan yashirincha hunarmanchilik maktabining o'rniga 1895-yili yangi ochilgan Qozon rassomchilik maktabiga o'qishga kiradi. Bu xabarni eshitgan rassomning oilasi Benkovga xat va pul jo'natmay qo'yadilar. Ushbu hodisadan so'ng Benkov o'rtog'i bilan rasm va afishalar chizib mustaqil pul ishlashni boshlaydi. Rassomchilik maktabini 1901-yili bitiradi va shu yili Badiiy akademiyaning Sankt-Peterburg oliy rassomchilik bilim yurtida o'qib kasb-hunar ta'limini olib o'z mahoratini rivojlantirdi. Akademiya stipendiyasi bilan Fransiyaga borib u yerdagi Julyen xususiy maktabida rassomchilikdan saboq oladi. Yevropaning Italiya va Ispaniya kabi davlatlariga sayohat qiladi. 1909- yilda Badiiy akademiyaning oliy rassomchilik bilim yurtini tugatib Qozonga qaytadi. Qozon rassomchilik maktabida pedagog sifatida ish faoliyatini yuritadi. Bir muddat Qozon shahri teatrida rassom-dekorator bo'lib ishlagan, rasm va rasm chizish bo'yicha xususiy darslar bergan. 1911-yilda bir necha bor Italiyaga borgan va u yerda rassomni birinchi jahon urushining boshlanishi kutib olgan. 1910-1920- yillarda Qozon badiiy maktabida N.I.Feshin va P.P.Benkov yetakchi pedagoglar bo'lishgan. Ko'plab o'quvchilarning xotiralariga ko'ra, maktab "Feshintsev" va "Benkovtsevlar"ga bo'lingan. Pavel Benkovning shogirdlari orasida F.Murodov, A.Korobkov, A. Samoylovskiy, P. Speranskiy va boshqalar bor. Qozon inqilobidan oldingi davrda P. P. Benkov lirik landshaft va portret ustasi sifatida namoyon bo'ldi. Volga, shahar uylari va shahar tashqarisidagi dala hovlilarini chizishni afzal ko'rdi; portretlar uchun modellarni o'ziga yaqin muhitda — o'z oilasida, Qozon badiiy maktabi o'quvchilari, aktrisalar, universitet professorlari orasida topdi.

Pavel Benkovning O'zbekistonda tasviriy san'atni shakllantirishda qo'shgan hissasi. 1922- yilda AHRRGA (revolyutsion Rossiya rassomlari uyushmasi), 1923 yilda TAHRRGA (revolyutsion Rossiya rassomlari tatar assotsiatsiyasi) a'zo bo'ldi. 1928 yilda birinchi marta Buxoroga bordi, Pavel Petrovich Benkov Buxoroda deyarli bir yil davomida yashaydi, bu esa uning ijodiga va badiiy tasavvuriga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Buxoro, boy tarixi va madaniy merosi bilan, rassom uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qildi va u bu yerda faol ravishda o'z mahoratini rivojlantirdi. Bu davrda mamlakatda madaniyat va san'at sohasida katta o'zgarishlar ro'y berayotgan edi. Benkov shahar muhitidan, arxitekturasidan va an'alaridan ilhomlandi, bu esa

uning asarlarida aks etgan. 1930- yilda butunlay Qozon shahridan Samarqandga ko'chib o'tadi.

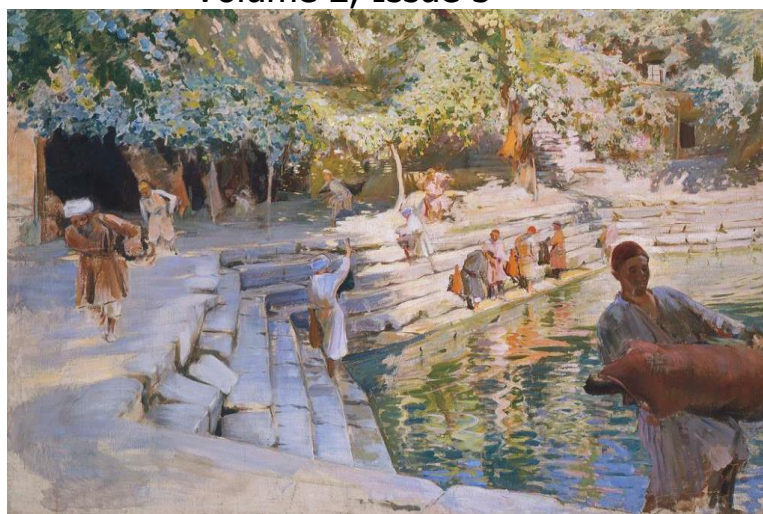

«Rassomlar Shoxi- Zindada» 1943- yil

1931-1949 yillarda Samarqand badiiy bilim yurtining yetakchi pedagoglaridan biri bo'ladi. Rassom Samarqandda yashagan chog'ida an'anaviy hayot tarzini aks ettiruvchi kompozitsiyalar chizadi, Kompozitsiyalarda choyxonalar, paxta dalalari, ayollar mehnati, qadimgi masjidlar, ariqli hauzlar o'rin oladi. U hayot tasvirini kuchaytirish uchun inson figuralaridan foydalanadi. U o'zbek gumbazlari, minoralari va liboslarini yaxshi ko'rardi.

U bulardan plener uslubidagi impressionizmdagi rangli palitrada foydalangan. Yorqin ranglardan foydalanishiga qaramay, uning san'ati iliq va xotirjam ko'rinadi. Benkovning asarlarida rus akademik va realistik badiiy maktabi tomonidan yaratilgan kompozitsion uyg'unlik, shaklning tuzilishi va tabiiy qarash impressionizm usullari bilan birlashtirilgan. Ikkinchi jahon urushi paytida Samarqandga g'arb mamlakatlaridan rassomchilik instituti evakuatsiya qilinadi va Benkov ular uchun yashash joyi va auditoriyalar, inventar buyumlar topib beradi. Ko'chib kelgan talabalar tomonidan ko'rgazmalar o'tkazilgan chog'da Pavel Benkov ularning orasidan bir necha kartinalar sotib oladi va judayam muhtoj talabalarga yordam sifatida moddiy yordam beradi.

«Suv tashuvchilar» 1929-yil

“Benkov umrining so‘ngi lahzalarigacha qo‘lidan molbertni qo‘ymadi” degan rassomning rafiqasi Olga Petrovna. Benkov ko‘rgazmalarga qatnashishga harakat qilgan. “Agar ko‘rgazmalarga qatnashmay qoysam meni unitishadi” deydi rassom ayoliga. Rassom judayam ko‘p shogirdlar yetkazib chiqardan va rang tasvirda yangi tushuncha «Benkov maktabi» paydo bo‘ladi. Uning shogirdlari biz “Benkovtsevlarmiz” deb judayam faxirlanib yurishgan. Rassom bir necha oy davomida kasalxonada va uyda davolanadi. Pavel Petrovich uni davolagan doktorga juda ham minnatdorchilik bildirishni xohlab unga o‘zi rasm chizib yangi yilga sovg‘a qilib uzotadi. 1949-yil 16- yanvar kuni rassom Samarqandda vafot etadi.

Xulosa. O‘rta Osiyoning rang-barang madaniyatiga voqif bo‘lgan rassom bu diyorga kelib uning go‘zalligini o‘z ijodida shunchalik yorqin aks ettirdiki, asarlari O‘zbekistonning timsoliga aylandi. Pavel Benkovning asarlari Rossiya va O‘zbekistonning boy xazinasiga aylandi. Uning ijodi o‘zbek san‘atiga yangi nafas baxshida etdi va bugungi kunda ham san‘atkorlarning qalbini larzaga keltirmoqda. Benkovning san‘atga bo‘lgan sadoqati va ijodiy izlanishlari natijasida “Benkov maktabi” shakllandi, bu esa uning merosi hali-hanuz san‘at ixlosmandlari va yosh rassomlar uchun ilhom manbai bo‘lib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda ham uning asarlari nafaqat o‘zbek san‘ati, balki jahon tasviriy san‘ati tarixida muhim o‘rin egallab kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Umarov A. P.P.Benkov- O‘zbekistonning mashhur rassomi //San‘at. 1961. №4. B.25-28
2. Шостко Л. Павел Бенков О‘zbekistonda // Muzey dunyosi. 2008. № 11 (255).

3. Apukhtin O. K., Chagin G. V. Samarqand rassomi: hujjatli qissa. Toshkent, 1983.
4. Klyuchevskaya E. P. Qozon badiiy maktabi 1895—1917. Sankt-Peterburg, 2009.
5. Kornilov P. E. Qozon badiiy maktabi tarixi // Rassom. 1966. № 2. B. 44-45.
6. XX asrning birinchi yarmida rus san'atida Sharq obrazi // Albom / Muallif-tuzuvchilar: M. Filatova, S. Xromchenko. Moskva, 2015.
7. Nikiforov B. M. Pavel Petrovich Benkov. Moskva, 1967.
8. You tube «Фонд марджани» ko'rsatuvı "Солнечный Павел Бенков" filmi.
9. Olimov S. S., Mamurova D. I. Information Technology in Education //Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress. – 2022. – T. 1. – №. 1. – С. 17-22.
10. Olimov S. S., Mamurova D. I. Opportunities to use information technology to increase the effectiveness of education //International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE). – 2022. – T. 14. – №. 02.
11. Умедов, Шахзод, and Нафиса Авлиякулова. "КУЛЬТУРА И ПСИХОЛОГИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ." Современная педагогика и психология: проблемы и перспективы. 2020.
12. Азимов, Б. Б., Азимова, М. Б., Тухсанова, В. Р., & Сулаймонова, М. Б. (2021). Педагогические, психологические и методические основы проведения бесед об искусстве. *European science*, (2 (58)), 38-40.
13. Ibatova, Nigora. "TALABALARNING BADIY-OBRAZLI TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI." *Science and innovation in the education system* 3.6 (2024): 59-65.
14. Авлиякулова, Н. М., Остонова, Г. Р., Ибадуллаева, Ш. И., & Мусинова, А. С. (2021). Роль культуры и искусства в подготовке будущих учителей к творческой деятельности. *European science*, (2 (58)), 95-97
15. Остонова, Г. Р., Ибадуллаева, Ш. И., Мусинова, А. С., & Авлиякулова, Н. М. (2021). Дидактические принципы обучения изобразительному искусству в общеобразовательных школах. *European science*, (2 (58)), 104-106.
16. Mamurova, D., & Khusnidinova, N. (2024). Didactic possibilities of using computer graphics programs in the educational process. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 84, p. 02020). EDP Sciences.

17. Mamurova D. I. Application of advanced information technologies of training at drafting lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2018. – №. 6.
18. MAMUROVA, DILFUZA ISLOMOVNA. "The basis of the positive results of teaching drawing using computer technology and software." *THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука* 9 (2021): 530.
19. Mamurova, D. I. Electronic Methodological Instructions on Computer Graphics Preparation Methodology. *JournalNX*, 7(05), 166-169.

